

ОСМА НАУЧНА СРЕДБА

ПО ПОВОД ПАТРОНИОТ ПРАЗНИК
НА НАЦИОНАЛНАТА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ - СКОПЈЕ
ОДРЖАНА НА 7. 12. 2015

Тема:

**СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ
- ЛЕГАТ И ФАСЦИНАЦИЈА**

Издавач:

Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ - Скопје

За издавачот:

д-р Иван К. Заров, директор

Организациски одбор:

Соња Цоневска

Милош Линдро

Магдица Шамбевска

Редактор и модератор на научната средба:

проф. д-р Анета Серафимова

Лектура:

Магдица Шамбевска

На насловната страница:

Детали од Вруточкото четвороевангелие, Евангелие по Јован

Ликовно-графичко уредување и печат:

БороГрафика - Скопје

Тираж: 300

Дејан БОРИСОВ

Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ НАСПРОТИ СОВРЕМЕНИТЕ СУПЕРХЕРОИ

Апстракт: Целта на овој текст е да укаже на негативното влијание кое го имаат современите суперхерои врз личноста на децата и возрасните, наспроти ликот и делото на свети Климент Охридски како пример за здрава и општествено ползна личност.

Клучни зборови: *херои, суперхерои, светиот свет, западна цивилизација, македонско општество, традиција, воспитување, образование, градење на личности, свети Методиј и Кирил, свети Климент Охридски, култ на светиот свет, македонска култура и традиција, карневали.*

Народни херои

Секој народ и секоја држава има личности кои со својот живот и со своите дела оставиле белег во историјата и развојот на тој народ или држава. Овие личности се нарекуваат херои и тие се примерот кој им се посочува на генерациите што следат. Примерот се црпи од нивниот доблестен карактер, високоморалните дела и самопожртвуваноста.

Појавувањето на хероите е историски факт, а ширењето на приказни, митови и легенди за овие луѓе се чини е насушна потреба на луѓето. Нам најблизок пример за создавање на херој преку народното предание е кралот Марко од Прилеп кој, според народните преданија, имал натчовечка сила, можел да испие буре вино, да победи во секоја борба, да стигне од едно на друго место побрзо од кој било друг благодарение на неговиот неверојатен коњ итн.; како и цела плејада

македонски револуционери и учители кои го посветиле својот живот на идеалот за подобро утре.

Современи херои

Наративот за современите херои со кои денес се сретнуваме не е лимитиран на хиперболизација на нивните човечки способности туку на нивните натчовечки и нечовечки способности именувани како *супер* или *улиџра* способности. Оттука, повеќе не зборуваме за херои чиј пример може да се следи туку за суперхерои и тие повеќе не се реални личности, не се повеќе примерот кој може и треба да се следи туку ликови - креатури за забава на масите. Моќта на овие суперхерои доаѓа од силите и моќите со кои располагаат, а истите ги имаат бидејќи се: митски суштества, паднати ангели, синови на Сатаната, вампири и полувампири, самовили, врколаци, волшебници, вонземјани, мутанти, производи на неуспешен лабораториски експеримент или лабораториска несреќа... Тие се сè само не личности.

Влијанието на суперхероите врз општеството

Од каде потребата хероите да станат суперхерои, луѓето да станат нелуѓе? Човекот стана технолошки толку напреден што смета дека повеќе нема потреба од врвен авторитет, нема потреба од Бог туку тој е доволен самиот на себе. Потребата за нешто над човекот е дел од човековата природа, оттаму си измисливме суперхерои. Народните херои се чини дека повеќе не ја задоволуваат нашата фантазија.

Хероите од народното предание полека исчезнуваат од вниманието на пошироката јавност, а суперхероите од маргините на општеството и страниците на стриповите полека преку новите медиуми: мобилни телефони, таблети, фаблети, компјутери и телевизори нè следат по цел ден, постојано и насекаде. Создавањето на материјал за овие медиуми во форма на филмови, цртани филмови, компјутерски анимации, игри и слично е во согласност со човековата фантазија, која од секогаш на сличен начин произведувала богови, полубогови, митски и легендарни ликови и суштества. Она

себе. Игрите од дворовите, улицата и парковите се префрлија пред екраните. Децата сè уште играат фудбал, кошарка и други игри, но без да ја допрат топката, без да претрчаат ниту еден метар, без да ги озеленат панталоните, а при тоа даваат десетици голови, кошеви, поени... Другарчињата седат и *си играат* без личен контакт меѓу себе. Цртаните (анимирани) филмови кои во минатото беа резервирани за најмладата популација во општеството денес како целна група го имаат целото општество. Во нив најчесто не може да се препознае главниот лик на кој род му припаѓа и што е тој, но затоа итро е осмислено гледачот да може преку емоциите и дијалозите да се идентификува со него и со неговите мотивации. Делата на овој лик се претставуваат како дела кои треба да донесат добро, но сепак патот до тоа добро честопати е недобар, ненормален и до не толку одамна општествено неприфатлив. Тој е исполнет со повредување на другите, со измами, крв, масакрирање и убивање на останатите ликови: позитивни и негативни.

Доблестите на народниот херој во општествената перцепција за добро и правилно полека, но сигурно се заменуваат со делата и однесувањето на суперхероите. Часови поминати со овие ликови кои, често пати не може ниту да се идентификуваат што се, влијаат врз сите нас. Немајќи друг пример за идентификација, немајќи друг прототип, личноста полека се идентификува со она што ѝ е познато и прифатливо како позитивно, со новиот главен јунак: суперхеројот. Тој не бара ништо за возврат, а секогаш е подготвен да го спаси сиот човечки род.

Под влијание на ваквата медиумска кампања совесните родители се соочуваат со сериозни проблеми и прашања: како да му објаснат на своето дете од претшколска, но и од школска возраст дека не треба да учествува на дегенеративни настани како на пример претходно посочените карневали и државни празници? Доколку не му дозволат да се обезличи преправајќи се во нешто, истото веднаш ќе биде *бележано и цел на џојсмет* од страна на неговите врсници; како самите родители да се заштитат себеси од осудата на „современите и *in* и *cool*“ родители кои ги маскираат своите деца, а не ретко и себеси, без при тоа да размислат за последиците од ваквото однесување. Надминувањето на овие проблеми и прашања зависи од утврденоста на родителите да го заштитат своето дете од сите опасности: физички и психички. Но, заштитата, воспитувањето и образувањето на децата,

но и на возрасните личности не е должност само на родителите туку и на општеството како целина. Единката и семејството не се одделени од општеството туку се негов темел. Совесните родители дома може да им објаснат на своите деца што се тоа измислени ликови и да го ограничат пристапот до нив, но надвор од домот, во градинките, во училиштата и на игралиштата се сретнуваат со врсници чии родители не успеале во целост да им ја објаснат реалноста на своите деца или воопшто ниту се обиделе да им ја објаснат. Вториве најчесто сметаат дека нивните деца сè уште се мали да ја разберат разликата меѓу реалноста и фантазијата или, пак, воспитната родителска должност очекуваат наместо нив да ја изврши општеството преку соодветните воспитно-образовни институции. Имајќи ја предвид симбиозата на општеството и неговите воспитни институции (државата/општеството ги образува граѓаните според сопствените потреби) се наоѓаме пред чудна дилема: од една страна постојано се посочува фактот дека е семејството темел на секое општество и дека полека се губат моралните и позитивните традиционални критериуми, а од друга страна дозволуваме погрешно системско и систематско градење на личноста.

Се чини забораваме дека денешните општествени одлуки и решенија не се за сегашноста туку се за иднината. Ние преку воспитувањето на нашите деца не го градиме и не придонесуваме за денешното општество туку за општеството во коешто ќе живеат тие, а истовремено ги поставуваме и темелите како тие ќе ги воспитуваат нивните деца. Всушност преку воспитувањето на нашите деца ние ја градиме нивната иднина.

Кон Запад

Секое општество низ својот развој минува низ одредени општествени, политички, социјални, религиозни промени кои некогаш имаат позитивен, а некогаш негативен ефект врз истото. Но, пред сиве овие промени кај поголем дел од општествата најпрво се појавува потребата за осознавање на самото општество кое е и што е, а ова се постигнува преку просветата на населението, преку негово духовно будење и издигнување. Како последица од просветата и духовниот раст се појавува тенденцијата за сопствена еманципација

и самостојност што, пак, води кон тенденцијата за создавање на сопствена народоносна држава.

*Западна цивилизација*¹ е втемелена и изградена на христијанските норми и начела. Основите на таканаречените човекови права и слободи всушност се темелат на основните принципи на христијанството. На ова уште во 1980 потсети и папата Јован Павле II во своето *Апостолско писмо* (Lettera Apostolica sui santi Cirillo e Metodio, 31 декември 1980), при тоа повикувајќи се на енцикликата *Grande Munus* од 30 септември 1880 на папата Леон XIII². Главната тема на овие два папски документи е христијанската традиција на словенските народи како неделив дел од нивната посебност и нивната култура.

Овој факт денес свесно не се потенцира, туку се избегнува и се истиснува во втор план и како основа на нашата современа цивилизација се форсираат од луѓето измислени правила, конвенции и документи со кои се регулираат меѓучовечките односи. Сево ова има за цел да се минимизира влијанието на христијанството во создавањето на она што денес се нарекува европска култура и демократија. Последново се прави преку потенцирање на одредени „човекови права и слободи“ кои се спротивни на христијанското учење.

Република Македонија географски е дел од таканаречената *западна цивилизација*, но како дел од Балканот и југословенската федерација таа не беше дел од *современиот напредок и развој* на западната цивилизација. Ова го сметам за една од позитивните

¹ Каде почнува, а каде завршува Западот? До 330 година *запад* е сето она што е западно од градот Рим, но по 330 година и создавањето на Константинопол *запад* е сето она што е западно од Константинопол. Денес *учениите луѓе* од Запад често пати сакајќи да го омаловажат и да го дистанцираат балканското население од традициите на западната култура и цивилизација Балканот го нарекуваат: *буре баруи*, алутирајќи на востанијата на балканските народи против Турската Империја и меѓусебните војни од XX век, а забораваат дека уште во IX век Карло Велики ја узурпира римската круна. Западот себеси се идентификува со традициите и поредокот на Римската Империја, а Балканот го идентификува со Византиската Империја што уште на самиот старт е контрадикторно, бидејќи римската култура е византиска култура и таа влијаела и е дел од културата и традицијата на балканските народи многу посилено и многу подолго отколку на кој било од западните народи. За да се оправда узурпацијата на традициите и наследството на Римската Империја западните научници ја измислија *Византија*, држава која никогаш не постоела во историјата.

² Leonis XIII, *Acta*, Vol. II, 125-137.

работи од државната и од социјалната историја на Македонија. Зошто го велама ова, бидејќи на тој начин македонското општество успеа подолго да ги сочува и задржи традиционалните вредности и да не подлегне на културната дегенерација која се случува на Запад под влијание на конзумизмот и поставувањето на парите како мерка за успех во животот.

За жал, од осамостојувањето на Република Македонија овој *zajaden razvoj i najpregok* почна да има сè поголемо влијание врз секојдневието на македонското општество, при што, истото почна да ги менува, а на повидок е и губење на основните одлики на македонското семејство како основа на македонското општество.

Македонското општество историски и културно стои меѓу Истокот и Западот. Оваа положба низ историјата му овозможила постојано да се менува, при тоа преку народната мудрост и семејните традиции внимателно одбирајќи од кого, што и како ќе прифати. За жал, последниве три децении, под постојаниот налет на технолошките медиуми кои нудат: сè за секого и лесен пристап до секоја тема од интерес, традиционалниот семеен систем на градење на личноста почнува да попушта. Македонската држава преку своите институции помага македонската традиција, култура и семејни вредности да се трансформираат во западни, кои не ни се непознати, но такви какви што се, се туѓи за нас. Парите и материјалниот имот се центарот на западната цивилизација, а на македонското општество - семејството.

Свети Климент Охридски - македонски херој

Македонската историја има свои херои, некои пославни, некои не толку. Свети Климент Охридски според моето мислење припаѓа на вторава група. Зошто сметам дека е така? Македонското општество, заедно со останатите словенски општества, своето духовно издигнување го должи на делото на светите браќа Методиј и Кирил. Во Македонија овие двајца црковни служители се чествуваат секоја година, се чествува и свети Климент Охридски, но акцентот е на светите браќа. Без намера да ги унижам придобивките од нивното дело кои се неверојатни и историски, и културно и политички, сепак се сесловенски, општи за сите словенски народи. Свети Климент

Охридски, од друга страна е локален, наш и всушност „светиклиментовата дејност на културно-просветното поле меѓу Македонските Словени, претставува нивно духовно будење и подготвување за понатамошни поголеми општествени промени. Богомилството како социјално движење, претставува продолжување на Климентовата дејност, а со својата борба за еднаквост меѓу луѓето и повикувањето на бунт и борба против господарите, претставува вовед и подготовка за востанието на комитопулите“³. Оттука сметам дека доколку македонското општество во целост сака да ја сочува неговата уникатност треба да се потсети на неговите херои од кои свети Климент Охридски е првиот.

Се чини дека полека, но намерно се потиснува фактот дека македонската култура и традиција се темелат на христијанската традиција и дека локалното свештенство отсекогаш имало активна и позитивна улога низ македонската историја. Кога се зборува за свети Методиј и свети Кирил и за свети Климент Охридски секогаш се потенцираат само нивните просветни достигнувања, при тоа намерно намалувајќи го фактот дека свети Методиј бил архиепископ на Сирмиум⁴, а свети Кирил великосхимен монах и на сите свои мисии покрај дипломатските задолженија секогаш вршеле мисионерска дејност. Постојано во пофалбите забораваме да спомнеме дека нивната световна слава се должи на нивната вера во Бога и нивната истрајност во мисионерската дејност.

Што се однесува до свети Климент Охридски состојбата е иста. Тој е епископ во Македонија и работи на христијанизација на македонското население.

Доколку застанеме овде се чини дека свети Климент Охридски е само христијански светител и не може да се смести во категоријата на македонски херој, но не е така. Во македонската историја епитетот „свет“ честопати е еднаков со епитетот „херој“. Како пример за ова ќе ги посочиме новомачениците: света Злата Мегленска и свети Ѓорѓи Кратовски. Големината на овие новомаченици од турскиот период на македонската историја не е само во нивната убеденост во Христа како Спасител и давањето на својот живот како потврда за ова убедување, за народот тие се и народни херои кои покажале пример за непокор кон поробувачот, дале пример дека за позитивните идеали,

³ БЕЛЧОВСКИ Јован, *Охридската архиепископија од основањето до паѓањето на Македонија под турска власт*, Скопје 1997, 463, заб. 164.

⁴ Денес Сремска Митровица, Република Србија.

се приспособувал на потребите на ученикот, а не тие да се приспособуваат на неговите методи на поучување.

Свети Климент не само што ги учел своите ученици да пишуваат и да читаат, туку тој и творел: преведувал литература од грчки на словенски јазик, пишувал и авторски дела¹² на „локалниот бугарски јазик“¹³. Своите ученици ги учел и да пеат, а самиот дури и компонирал црковни песни¹⁴. Сево ова придонело при Климентовото училиште да се создаде *библиотека* која според Антољак е првата словенска библиотека¹⁵.

Тој бил толку добар учител што дури и охридскиот архиепископ Теофилакт, кој бил Грк и во своите дела со многу лоши зборови ја опишува својата паства, сведочи дека свети Климент успеал до толку да ги издигне своите ученици што во ништо не заостанувале зад останатото свештенство¹⁶. Големината на овој подвиг станува јасна кога ќе се согледа дека „останатото свештенство“ кое го спомнува архиепископот се свештеници образувани во училиштата на Источното Римско Царство чиј образовен систем имал вековна традиција. За силата на култот на свети Климент Охридски на преодот од XI во XII век сведочи повторно охридскиот архиепископ Теофилакт. Имено скоро во сите свои дела архиепископот својата словенска паства ја отсликува како неука, проста како добиток, нецивилизирана, паганска, едноставно ја опишува со погрдни зборови, а за свети Климент напишал дури цело житие¹⁷. Токму според тоа житие свети Климент потекнува од тој народ што Теофилакт го унижува. Едноставно, она што свети Климент го оставил како наследство за идните генерации не можело да биде игнорирано.

Но, тој својата учителска дејност не ја лимитирал само на училишните клупи, туку и надвор од нив и во области кои воопшто не биле во домен на неговата црковно-мисионерска служба. Свети Климент се обидел да го подобри и квалитетот на животот на својата

¹² . БЕЛЧОВСКИ Јован, *Охридската архиепископија од основањето*, 43.

¹³ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творциите на словенската*, 174.

¹⁴ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творциите на словенската*, 169.

¹⁵ ANTOJAK S., „Makedonija u IX stoljeću“, *1100 години од смртта на Кирил Солунски*, Книга I, Скопје 1970, 23-24; БЕЛЧОВСКИ Јован, *Охридската архиепископија од основањето*, 43

¹⁶ . ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творциите на словенската*, 169-170.

¹⁷ Двете житија за свети Климент Охридски се напишани од охридски архиепископи родум Грци: *Опширното житие* го напишал Теофилакт во XI век, а второто: *Крайното житие* го составил Хоматијан во XIII век.

паства, прво помагајќи ја материјално¹⁸, а потоа, според народната поговорка: *Ако на човек му дадеш риба ќе го најдеш, но ако го научиш да лови ќе го нахраниш за цел животи*, тој се обидел да го издигне квалитетот на животот на населението и да го поучува во скоро сите сегменти од животот. Сето тоа го правел со личен пример. Увидувајќи дека овошките низ неговата епархија даваат род со слаб квалитет и квантитативно недоволен, од Источното Римско Царство донел поплодоносни и благородни дрвја и ги раширил низ целата епархија¹⁹. Во Климентовото училиште покрај пишувањето и пењето се изучувало и богословие, филозофија, живопис, иконопис, архитектура (градителство), агрокултура²⁰.

Кога увидел дека староста го стигнала и силата полека го напушта, а има достоинствени лица да го наследат, тој самиот побарал да биде ослободен од епископската катедра, но ова не му било дозволено²¹. Оваа одлика на реално согледување на сопствените сили и способности и откажување од власт и висока функција е реткост, и тогаш, а денес уште повеќе.

Неговиот труд кој бил деноноќен и неговите доблести кои го краселе неговиот карактер направиле тој да биде почитуван од населението и уште додека бил жив да го именуваат како свет човек, да го имаат за пример и да му одаваат почит. Колку бил почитуван укажува и фактот што ни по неговата смрт не му било дозволено да почива во мир туку коските му биле пренесувани од едно на друго место, а главата дури и украдена од страна на монасите од манастирот „Свети Јован Продром“ во близина на Бер. Култот на свети Климент низ вековите се раширил низ целиот Балкански Полуостров, но и пошироко.

Во периодот на преродбата на македонскиот народ, придонесот на неговиот лик и дело дошле до уште поголем израз. Уште во првата половина од XVIII век Христофор Жефаровиќ го потенцира свети Климент во својата *Сџематноџрафија*; во XIX век браќата Миладинови ги имаат и *Просџраноџто* и *Крајкоџто жжитие на свџтџи Клименџт*, а Димитрија Миладинов заедно со рускиот славист Виктор И. Григорович дури се обидуваат и да ја лоцираат *Главница* - едно од местата каде престојувал свети Климент. Димитрија Миладинов

¹⁸ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творџиџе на словенскаџта*, 170.

¹⁹ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творџиџе на словенскаџта*, 170.

²⁰ ГРОЗДАНОВИЌ протоџакоп д-р Ратомир, *Библиџаџта во делаџта*, 49.

²¹ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творџиџе на словенскаџта*, 171-172.

барал од Григорович помош да се врати главата на светителот во Охрид, но без успех.

Поетот Рајко Жинзифов тагува за свети Климента во неговата песна за градот Охрид, а го обработува неговиот живот во своето дело *Судбинаџиџа на бугарската црква* (Москва, 1870)²². Григор Прличев го посочува свети Климент како заштитник на градот Охрид и на охридани, а Кузман Шапкарев укажува дека во охридско по Бога и Богородица, свети Климент е најспоменуваниот светител²³.

Во XX век кога се обновува Охридската архиепископија како Македонска православна црква нејзиното официјално име е „*Свети Климентова Охридска Архиепископија*“, а неговото име го носи и соборниот храм во Скопје. Историски е јасно дека свети Климент Охридски живеел и починал пред воопшто да се создаде Охридската архиепископија, но сепак во *Списокот на охридските архиепископи* стои и името на свети Климент²⁴. А како и нема да стои: тој ги утврдува темелите на развојот на словенскиот пишан јазик, на словенската црковна организација, на народната самостојност од влијанието на латините, Римјаните и Бугарите, искоренувањето на паганството - сево ова во неговата епархија, во неговата Македонија²⁵. Само ова е доволно овој човек да биде земен како прототип за личноста која треба да ја образуваат и воспитуваат институциите во македонското општество.

Свети Климент Охридски е историски реален човек. Сметам дека во македонското општество ова е личноста која треба да биде посочена како образец кон кој треба да се стремиме. Тој е личност која со својот личен труд, предаденост на трудољубието, самопожртвуваност и љубов кон другиот, без при тоа да се споменат неговите чуда, ги штиклира сите коцки потребни да се нарече прототип за граѓаните на македонското општество.

Поради сево ова сметам дека тој е првиот вистински македонски херој.

²² ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творциџе на словенската*, 219.

²³ ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, *Творциџе на словенската*, 220-222.

²⁴ БЕЛЧОВСКИ Јован, *Охридската архиепископија од основањето*, 75.

²⁵ СТОЛЧЕВСКА-АНТИЌ Вера, *Македонска средновековна книжевност*, 133

Литература:

- ANTOLJAK Stjepan, 1970: „Makedonija u IX stoljeću“, *1100 žodini od smrti na Kiril Solunski*, Книга I, Скопје.
- БЕЛЧОВСКИ Јован, 1997: *Охридската архиепископија од основањето до улогата на Македонија под илустрација*, Скопје: Современост.
- ВЕЛЕВ Илија, 1997: *Кирилот и македонската традиција и континуитетот*, Скопје: ИМЛ и Култура.
- ГРОЗДАНОВ Цветан, 1983: *Пориретите на свети Климент од Македонија од IX-XVIII век*, Скопје: РЗСК.
- ГРОЗДАНОСКИ протоѓакон д-р Ратомир, 2001: *Библијата во делата на свети Климент Охридски*, Скопје: Менора.
- LEONIS XIII, *Pontificis Maximi Acta*, Volume 2, Rome, Ex Typographia Vaticana 1882.
- МИТРЕВСКИ прот. Трајан, 1966: „Свети Климент - светител и чудотворец“, во: *Свети Климент Охридски 916-1966*, Скопје: Светлост.
- ПОЛЕНАКОВИЌ Харалампие, 1985: *Творците на словенската писменост*, Скопје: Мисла.
- РИСТОВСКИ Блаже, 1989: „Кон прашањето за причините за враќањето на Климент Охридски од бугарската престолнина во Македонија“, во *Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развојот на словенската просвета*, Скопје: МАНУ.
- СТОЛЧЕВСКА-АНТИЌ Вера, 1996: *Средновековен зборник*, Скопје: Табернакул.
- СТОЛЧЕВСКА-АНТИЌ Вера, 1997: *Македонска средновековна книжевност*, Скопје: ИМЛ и Детска радост.

<https://makedonski.info/search/светец> (достапно: 27.10.2015).

<http://www.britannica.com/topic/saint> (достапно: 27.10.2015).

Dejan BORISOV

SAN CLEMENTE DI OCRIDA RISPETTO A SUPEREROI MODERNI

(Sommario)

Ogni società ne ha i suoi eroi le cui opere e personalità diventano un punto di riferimento per le generazioni future. I veri eroi erano veri personaggi storici. Oggi, nella società moderna, grazie agli sviluppi tecnologici appaiono alcuni nuovi eroi che non sono più le persone. Questi nuovi eroi oggi si chiamano: supereroi. Questi ne sono creazione di intelletto di qualcuno e non possono esercitare le funzione di esempio che di essere il soggetto di divertimento.

La nostra società invece dei valori macedoni tradizionali e la tradizione cristiana, comincia ad accettare il comportamento dei supereroi e a sollevare le sue generazioni dei giovani ad alcuni nuovi valori recentemente socialmente inaccettabili.

San Clemente di Ocrida con la sua vita e le sue opere, personalmente e con l'esempio ha mostrato come dovrebbe essere il vero eroe nazionale. E 'un modello di persona sana e socialmente utile.

Parole chiave: eroi, supereroi, santo, la civiltà occidentale, la società macedone, tradizioni, educazione, istruzione, costruzione di una personalità, San Cirillo e Metodio, San Clemente di Ocrida, il culto del santo, della cultura macedone e la tradizione, carnevali.

Parole chiave: *eroi, supereroi, santo, la civiltà occidentale, la società macedone, tradizioni, educazione, istruzione, costruzione di una personalità, San Cirillo e Metodio, San Clemente di Ocrida, il culto del santo, della cultura macedone e la tradizione, carnevali.*